

KREATIVNO PISANJE

BIBLIOTEKA PRAKTIČNIH KNJIGA

KREATIVNO PISANJE

————— Dorotea Brend —————

otkrijite svoj dar pisanja

Urednik
Dragan Paripović

baBun

BEOGRAD

2011.

Naslov originala:

DOROTHEA BRANDE
Becoming a Writer

Dvema Džozefinama

Copyright na prevod za Jugoslaviju
IP BABUN

Preveo sa engleskog originala
GORAN BOJIĆ

Lektura:
TOMISLAV TRBOJEVIĆ

Naslovna strana
BRANIMIR TROŠIĆ

Štampa
LUKAŠTAMPA
TIRAŽ: 500

BEOGRAD 2004
ISBN 86-83737-26-8

§ADRŽAJ:

Predgovor Džona Gardnera	11
Uvod	15
I Četiri teškoće	19
<i>Teškoća da se uopšte piše; “Pisac jedne knjige”; Pisac koji piše povremeno; Pisac koji piše neujednačeno; Teškoće koje ne potiču od tehničke opreme</i>	
II Kakvi su pisci	26
<i>Razviti narav pisca; Lažni i pravi umetnici; Dve strane jednog pisca; “Razdvajanje” nije uvek psihopatsko; Svakodnevni primeri dvojne ličnosti; Močvara očajanja</i>	
III Prednosti dvojnosti	33
<i>Proces uobličavanja priče; “Rođeni pisac”; Nesvesno i svesno; Dve ličnosti jednog pisca; Providna prepreka; Zadržite sopstveno mišljenje; Vaš “najbolji prijatelj i najžešći kritičar”; Ispravna rasonoda; Prijatelji i knjige; Arogantni intelekt; Dva sopstva koja nisu u sukobu; Prva vežba</i>	
IV O prihvatanju saveta	45
<i>Sačuvajte svoju energiju; Imaginacija nasuprot volji prilikom menjanja navika; Uklanjanje starih navika; Jedan primer; Ispravno stanje uma</i>	
V Uprezanje nesvesnog	50

<i>Fantazije bez reči; Ka pisanju bez napora; Udvostručite svoju “proizvodnju”</i>	
VI Pisanje po planu	55
<i>Obavezati se na pisanje; Dug časti; Proširenje vežbe; Uspeti ili prestati sa pisanjem</i>	
VII Prvi pregled	59
<i>Kritičko čitanje vašeg dela; Zamke imitacije; Otkrivanje vaše snage; Jedna fusnota za učitelje</i>	
VIII Kritičar na delu prema samom sebi	65
<i>Kritički dijalog; Budite određeni u svojim predlozima; Ispravke nakon kritike; Uslovi da delo bude izvrsno; Nametnuti svakodnevni režim</i>	
IX Kad pisac čita svoje delo	72
<i>Pročitajte dvaput; Opšti sud i detaljna analiza; Drugo čitanje; Važne tačke</i>	
X O imitaciji	76
<i>Imitirati tehničku perfekciju; Kako trošiti reči; Suprotstaviti se monotoniji; Naći nove reči</i>	
XI Učiti da iznova vidite	80
<i>Zastori navike; Uzroci ponavljanja; Povratiti bezazlenost pogleda; Stranac na ulici; Nagrade vrline</i>	
XII Izvor originalnosti	86
<i>Neuhvatljivi kvalitet; Originalnost, a ne imitiranje; “Iznenadjući kraj”; Iskrenost, izvor originalnosti; Verujte sebi; “Vaš bes i moj bes”; Jedna priča, mnogo verzija; Vaša neotuđiva jedinstvenost; Jedan upitnik</i>	
XIII Piščeva rasonoda	95
<i>Odmarati se radeći sličan posao; Rasonoda bez reči; Nađite ono što vas podstiče; Raznovrsnost stvari kojima ispunjavate vreme</i>	

XIV Praktična priča	99
<i>Jedan rezime; Zaraznost stila; Nađite sopstveni stil; Priča u zametku; Pripremni period; Pišite sa pouzdanjem; Dovršeni eksperiment; Vreme za nevezivanje; Kritičko čitanje</i>	
XV Veliko otkriće	106
<i>Vežbe pisanja sa pet prstiju; Koreni genija; Nesvesno, a ne podsvesno; Viša imaginacija; Upoznajte se sa nesvesnim; Umetnička koma i piščeva magija</i>	
XVI Ta treća osoba, genije	111
<i>Ne dualni, već trostruki pisac; Tajanstvena sposobnost; Oslobođanje genija; Ritam, monotonija, tišina; Pod koji treba obratiti</i>	
XVII Piščeva magija	116
<i>X stoji u istom odnosu prema umu u kom um stoji prema telu; Održite svoj um mirnim; Vežbe kontrole; Ideja priče kao objekt; Magija na delu; Izazivanje “umetničke kome”; Oproštajni govor</i>	
Kao zaključak: neke prozaične smernice	122
<i>Kucanje na mašini; Nabavite dve pisaće mašine; Pribor za pisanje; Za pisačom mašinom: PIŠITE!; Za zavisnike od kafe: kafa u odnosu na Koka; čitanje knjiga i nabavka časopisa</i>	
Bibliografija	126

PREDGOVOR

Zapanjujuće je što je knjiga Doroteje Brend “Kreativno pisanje” uopšte nestala iz prodaje, a sreća je što se danas vratila u središte pažnje koje zaslužuje. Osnovni problemi pisca, bilo da je mlad ili star, bilo da tek počinje ili da je već mnogo objavio, nisu danas drugačiji nego što su bili 1934., kada je delo “Kreativno pisanje” prvi put objavljeno. On se ne suočava sa problemom “tehnike pisanja književnih dela” - osnovnom temom svih kurseva kreativnog pisanja - a pošto se na njima osnovni problemi nikad ne spominju, gotovo svi kursevi kreativnog pisanja su za većinu ljudi u većini slučajeva promašaj. Osnovni problemi pisca su problemi ličnosti: ne mogu da počnu da pišu, ili dobro započnu priču, a onda se obeshrabre, ili povremeno dobro pišu, a ostatak vremena loše, ili pišu briljantno, ali posle jedne izvrsne priče ili romana ne mogu više da pišu, ili sjajno pišu dok traje kurs kreativnog pisanja, ali kad se okonča, ne mogu da nastave. Osnovni problemi su, drugim rečima, problemi pouzdanja, poštovanja prema sebi, slobode - to jest piščevog duha-genija često drže u zatočeništvu razne sablasti nesvesnog.

Gospođa Brend ukazuje - sa očaravajućom duhovitošću koja provejava čitavom njenom knjigom - da učitelji pisanja i knjige o pisanju, a da i ne govorimo o konferencijama čuvenih pisaca, čine za mlade (ili stare) pisce koji se bore sa nesigurnošću i sumnjom u sebum, upravo najgoru moguću stvar: “U uvodnom

predavanju, na nekoliko prvih stranica knjige, u nekoliko rečenica na konferenciji pisaca, njima će u prilično kratkoj formi biti rečeno da se “genijalnost ne može naučiti”; a baš tu se gasi svetlucanje njihove nade. Jer, bilo da su toga svesni ili ne, oni traže upravo tu stvar koja im se takvim neuviđavnim iskazom uskraćuje”. Cilj knjige g-đe Brend je da piscu učini dostupnom upravo tu stvar koja mu se obično uskraćuje.

Ona je u pravu kada kaže da se genijalnost može naučiti (kad jednom razumemo tajnu prazninu te fraze), zato što je, zapravo, genijalnost isto tako česta kao i stare cipele. Svi je imaju, iako možda neki u većoj, a neki u manjoj meri; ali, to jedva da ima nekog značaja, pošto niko ne može da se nada da će uspeti da upotrebi više od veoma male količine svog prirodnog dara. Svaka noćna mora (a imaju ih čak i psi) ukazuje na tajne rezerve imaginativne moći ljudskog uma. Ono što je blokiranom piscu, (ili piscu koji još nije ni započeo da piše) potrebno, jeste neka magija da dođe u dodir sa sobom, neki ključ. Pisac treba da zna kakve navike u mišljenju ili delovanju ometaju napredak, kakve neopažene sile podrivaju pouzdanje, i tako dalje. Ona ukazuje na to da su ti problemi specifični kod pisaca. Učitelji pisanja i knjige o pisanju su posebno pesimistički. “Knjige koje se pišu za slikare ne podrazumevaju da će njihov čitalac po svoj prilici uvek biti samo prepotentno mazalo, a ni udžbenici za inženjere ne počinju upozorenjem studentima da to što su uspeli da naprave skakavca od dve gumice i kutije šibica ne znači da bi trebalo da uobražavaju da će ikad biti dostojni svoje odabrane profesije”. Gđa Brend zna i razotkriva razloge za taj pogrešni pesimizam u oblasti pisanja. Na primer, najuspešniji pisci (i učitelji pisanja) ni sami nisu svesni kako su prevazišli osnovne probleme; i pošto su iz iskustva naučili da ne mogu da pomognu drugima da ih prevaziđu (pošto, zapravo, ne razumeju u potpunosti da ima problema koje treba prevazići), oni unapred upozoravaju na svoje ograničenje, ali

na nesreću, za njega okrivljavaju svoje učenike, pa na taj način i nehotice uvećavaju njihove probleme.

Postoje razni drugi razlozi za taj pesimizam, tu zabludu rasprostranjenu čak i među učiteljima pisanja, da se “pisanje ne može naučiti”. G-đa Brend komentariše uobičajene stereotipne ideje ljudi o piscima - da su oni detinjasti, nedisciplinovani ljudi, a moguće i vešci ili veštice, jer kad su pisci veoma dobri u svom poslu, izgleda kao da znaju više nego što bi pristojna osoba trebalo da zna; da pisci, u većoj meri nego drugi umetnici, nemaju vidljiv dokaz o svojoj posebnosti kada je jednom postignu. Vizuelni umetnici, koji nose unaokolo svoje kožom obložene fascikle, i muzičari, koji stvaraju komplikovanu i ubedljivu buku pomoću cevi ili komada žice i drveta, imaju nezgrapni fizički dokaz da nisu kao ostali smrtnici. Pisci koriste jedino reči, kao što to čine i papagaji. Nervoza koju pisci osećaju u početku, a često čak i kad postignu uspeh (zato što pisati znači izložiti sebe napadima, pa čak i preziru) kod starijih pisaca ili učitelja pisanja može da poprimi oblik neke vrste arogantne isključivosti: iako vam oni naplaćuju kurs kreativnog pisanja, neće vam dozvoliti da poverujete kako ste čak i potencijalno pametni kao što su oni. G-đa Brend kaže: “Verovatno ćete čuti da je vaša želja da pišete možda samo infantilni egzibicionizam, ili ćete biti upozoreni da to što vaši prijatelji misle da ste veliki pisac (kao da se to ikad dešava!), ne znači da i svet deli to dobro mišljenje. I tako dalje, krajnje smarajuće.”

Cilj g-đe Brend je, dakle, da istera duhove - posebnim savetom i vežbama koje dovode pisca u specifičan kontakt sa njegovim nesvesnim, pomogne piscu da stvori zdrave navike (nije slučajno što većina pisaca previše puši i pije previše kafe, ako ne i rakije), i vodi pisca ka oslobođenju od svih vrsta blokada. (Njen pristup, mogao bih da kažem, bio je čudesno dalekovid: iako mislim da u vreme kada je ona pisala transcendentalna meditacija nije bila poznata, ona saopštava

dovrtljive i tanane vežbe meditacije, pa čak govori i o onome što bismo mi nazvali mantrama). Ona se u potpunosti usredredila, i to je zaista vredno, na piščev um i srce. Ona nema ništa da kaže o tehnici pisanja, osim slučajno i usput. Ako bi joj neko postavio to pitanje, ona bi se možda pobunila rekavši da tehnika ne spada u okvir posebne tematike ove knjige, koju predstavljaju osnovni problemi; ali, tu i tamo ona ukazuje na stvarno i na sopstvenom iskustvu zasnovano, nepoverenje u časove pisanja. Na jednom mestu ona spominje mogućnost da učenik, da ne pati od psiholoških bolesti koje ne može da iskoreni, verovatno ne bi ni išao na kurs pisanja. Na raznim mestima ona pokazuje da nema baš strpljenja sa časovima o “formi priče” i pominje da su svi časovi kreativnog pisanja koje je sama pohađala, kao i najveći broj knjiga o pisanju, bili razočaravajući. Ona govori o sklonosti pisaca koji pohađaju kurseve da se “zubima i noktima” domognu tuđih priča; i stalno iznova insistira (s pravom) da istinska originalnost jedino može da dođe iznutra.

Svakako je istina da veoma malo kurseva kreativnog pisanja zadire u osnovne probleme pisca, ali ja ne delim loše mišljenje g-đe Brend o časovima kreativnog pisanja. Ne pominjem to da bih predložio da budete rezervisani prema onome što je ona u ovoj knjizi uradila, već jedino da bih ukazao da osnovni psihološki problemi nisu jedini problemi sa kojima pisac mora da se suoči. Ja sam ne mogu da se setim da sam ikad patio od bilo kakve blokade u pisanju, a mislim da sam imao i priličan broj učenika koji bi mogli da kažu to isto. Svakako da niko ne bi mogao da se usprotivi tvrdnji da bi Sezanovim učenicima slikarstva, ili Kortoovim studentima klavira, bilo bolje da za učitelja imaju imaju dovtljivog psihijatra, ni da je ono što je jednom mladom inženjeru potrebno, zapravo neki mudri guru iz Bombaja. Iako je danas u nekim krugovima moderno da se napadaju časovi kreativnog

pisanja, meni izgleda očigledno da su ti časovi, za učenika koji je dovoljno srećan da ga ne opsedaju osnovni psihološki problemi, ili za učenika koji je te probleme nekako prevazišao, od neprocenjivog značaja. Na pamet mi pada samo mali broj poznatih američkih pisaca koji nisu pohađali časove kreativnog pisanja, i to obično ne samo jedan, već nekoliko. Ono na šta mi knjiga g-đe Brend ukazuje, nije to da časovi kreativnog pisanja ne obavljaju dobro svoj zadatak, već da oni to čine samo za nekolicinu srećnika, odvrćući ili isključujući one čiji su problemi suštinskiji nego što je to predmet kursa. Učiteljima pisanja je tako lako da se toliko vežu za visoke standarde pisanja (njegova neumoljiva volja da piše dobro ili da ne piše nikako je učitelja i učinila dostojnim njegove uloge) i da postanu nestrpljivi sa onima koji, verovatno zbog lenjosti ili lošeg karaktera ili gluposti ne rade svoj posao, da otpuštaju većinu onih sa kojima rade kao ljude “koji nisu zaista pisci” ili kao neuporedive budale, ne uspevajući da vide u čemu je zaista ta glupost. Ako učenici pisanja grabe jedan od drugog “zubima i noktima”, ili ako to pokušaju nekoliko puta, greška je učiteljeva - on nije uspeo da uspostavi pravu atmosferu.

Niko ne može uspešno da piše bez određene mere tehničkog majstorstva i sposobnosti da pouzdano i praktično analizira vrline i mane sopstvenog dela ili tuđih dela. To su stvari koje čovek uči na jednom dobrom kursu kreativnog pisanja. Knjiga g-đe Brend sjajno postavlja osnove za takav jedan kurs. Ukoliko se ne suprotstavi i ne izađe na kraj sa osnovnim problemima, učenik kreativnog pisanja podleže nesvesnim glupim trikovima. A ukoliko neki učitelj ne shvati svoju odgovornost u rešavanju tih osnovnih ljudskih problema, kao i onih problema koji su draži našim srcima, tom učitelju nije mesto u učionici, nego u nekoj vojsci - po mogućstvu, što daljoj. Ja o takvim učiteljima, zapazite, govorim sa velikim prezirom. Čovek često

govori takvim tonom kada se oseća krivim. Ja nameravam da se popravim (molite se za mene), kako g-đa Brend, kada me vidi gde hrlim prema raju, ne bi upotrebila svoje veze i dovitljivost da mi zatvori vrata pred nosom.

*Džon Gardner
Saskehana, Pensilvanija
25. oktobar 1980.*

UVOD

Najveći deo svog odraslog života bavila sam se pisanjem, uredničkim poslom i kritikom proze. Pisanje umetničke proze sam shvatala, a i dalje ga shvatam, ozbiljno. Važnost romana i kratkih priča u našem društvu je velika. Proza pruža jedinu filozofiju za koju većina čitalaca zna; ona ustanovljuje njihove moralne, društvene i materijalne standarde; ona ih učvršćuje u njihovim predrasudama ili otvara njihove umove ka širem svetu. Teško da možemo da precenimo uticaj bilo koje veoma čitane knjige. Ako je senzacionalna, trivijalna, ili vulgarna, naši životi postaju siromašniji zbog jeftinih ideala koje ona pušta u promet; a ako je, što se tako retko dešava, to sasvim dobra knjiga, iskreno zamišljena i iskreno realizovana, svi treba da joj budemo zahvalni. Filmovi nisu potkopali uticaj proze. Naprotiv, oni su proširili njen domen, prenoseći onima koji su suviše mladi, suviše nestrpljivi ili suviše neobrazovani da bi čitali ideje koje već kruže među čitalačkom publikom .

Zato se ne opravdam što ozbiljno pišem o problemima prozanih pisaca; ali, samo do pre dve godine trebalo je da se osećam krivom što sam dodala još jedan tom radnoj biblioteci pisaca. U vreme dok sam i sama bila učenik - i priznajem, dugo pošto sam prestala da budem učenik - čitala sam sve knjige o tehnici proze, konstrukciji zapleta i rukovanju likovima kojih sam mogla da se dokopam. Sedela sam do nogu učitelja

raznih škola: slušala sam analize pisanja proze jednog neofrodovca; prijavila sam se jednom entuzijasti koji je u endokrinološkoj teoriji odlučnosti neke ličnosti video neiscrpan rudnik za pisce koji tragaju za karakterima; slušala sam poduke jednoga koji je crtao dijagrame i drugog koji bi počinjao od sinopsisa, a potom ga lagano širio do potpune priče. @ivela sam u literarnoj koloniji i razgovarala sa piscima koji su se obučavali, a koji su na svoju profesiju gledali na razne načine - kao na zanat, na profesiju i (prilično stidljivo) kao na umetnost. Ukratko, imala sam iskustvo iz prve ruke sa gotovo svim savremenim "pristupima" problemima pisanja, a moja polica je pretrpana delima drugih instruktora koje nisam videla lično.

Ali, pre dve godine - nakon još više godina provedenih u uredničkom radu za izdavače, biranju proze za časopise velikog tiraža, pisanja članaka, priča, prikaza i detaljnijih kritika, neformalnog razgovora sa urednicima i piscima svih uzrasta o njihovom radu - počela sam i sama da dajem časove o pisanju proze. U trenutku mog prvog predavanja, poslednja stvar na koju bih pomislila bila bi da uvećam broj teških dela o tom predmetu. Iako sam bila znatno razočarana većinom knjiga koje sam pročitala i svim časovima koje sam pohađala, tek kad sam i sama postala instruktor, shvatila sam šta je prava osnova mog nezadovoljstva.

U osnovi tog nezadovoljstva bilo je saznanje da teškoće jednog prosečnog učenika ili pisca amatera počinju mnogo pre nego što dođe tačke kada će mu koristiti da dobije tehnička uputstva kako da piše priče. Da je sam mogao da otkrije uzrok svoje jalovosti, sva je prilika da nikad ne bi ni došao na bilo kakav čas. Ali, on samo maglovito zna da su uspešni pisci prevazišli teškoće koje njemu izgledaju gotovo nesavladive; on veruje da prihvaćeni pisci imaju neku magiju, ili, na najnižem nivou poimanja, da postoji neka tajna tog zanata koju, ako bude budan i pažljiv, može da ščepa. Dalje,

on pretpostavlja da učitelj koji mu nudi svoje usluge zna tu magiju i da mu može šapnuti neku reč koja će za njega biti kao "Sezame, otvori se!" U nadi da će je čuti ili ščepati, on će verno kao pas pohađati niz časova o vrstama priča i oblikovanju zapleta i tehničkim problemima koji nemaju veza sa njegovom dilemom. On će kupiti ili pozajmiti svaku knjigu u čijem naslovu stoji "proza"; čitaće o svim konferencijama pisaca na kojima oni pominju svoje metoda rada.

U gotovo svim slučajevima biće razočaran. U uvodnom predavanju, na nekoliko prvih stranica knjige koju započne, u jednoj ili dve rečenice sa konferencije pisaca, njemu će prilično lakonski biti saopšteno da se "genijalnost ne može naučiti"; i tu se gasi svetlucanje njegove nade. Jer, bilo da je toga svestan ili ne, on traži upravo tu stvar koja mu se takvim neuviđavnim iskazom uskraćuje. On možda nikad neće taj nejasni podsticaj da svoju sliku sveta predstavi rečima, nazvati "genijem", on se možda nikad neće usuditi da se svrsta rame uz rame sa besmrtnim piscima, ali je izjava da se "genijalnost ne može naučiti", kojim, izgleda, većina učitelja i pisaca smatra da mora da se ogradi što je ranije i žešće moguće, predstavlja pravu smrt njegove istinske nade. On je čeznuo da čuje da postoji neka magija u pisanju i da bude iniciran u bratstvo pisaca.

Ova knjiga će, verujem, biti jedinstvena, zato što mislim da govori istinu. Ja smatram da takva magija postoji i da se njoj može naučiti. Cela ova knjiga govori o magiji pisanja.

Poglavlje I ČETIRI TEŠKOĆE

I tako, pošto sam iznela svoja izvinjenja i izjavila u šta verujem, od sada ću se obraćati samo onima koji se nadaju da će pisati.

Postoji neka vrsta piščeve magije. Postoji procedura do koje su mnogi autori došli srećnom slučajnošću, ili su je sami razradili, i koja se, delimično, može naučiti. Da biste bili spremni da je naučite, moraćete da idete prilično zaobilaznim putem, uzevši najpre u obzir glavne teškoće sa kojima ćete se sresti, a potom se pozabaviti jednostavnim vežbama (koje, međutim, traže strogu samodisciplinu), da biste te prepreke prevazišli. A nakon svega, morate da imate vere, ili radoznalosti, da biste prihvatili jedan čudan savet koji neće ličiti ni na jedan od prekora sa kojim ste se susreli u učionicama ili udžbenicima.

Drugim rečima, pored tvrdnje da postoji znanje o pisanju koje poseduje inicirani, ja se neću držati uobičajene procedure onih koji nude priručnike za mlade pisce. Otvorite razne knjige koje su posvećene problemima pisaca: u devet od deset slučajeva ćete naići, većinom na samom početku, na neke veoma sumorne paragrafe koji vas upozoravaju da možda uopšte nećete postati pisac, da vam verovatno nedostaju ukus, rasuđivanje, imaginacija, pa čak i mrvica onih posebnih sposobnosti koje su neophodne da se od aspiranta pretvorite u

umetnika, ili barem u prihvatljivog zanatliju. Verovatno ćete čuti da je vaša želja da pišete možda samo infantilni egzibicionizam, ili ćete biti upozoreni da to što vaši prijatelji misle da ste veliki pisac (kao da su to ikad mislili!), ne znači da će i ostali svet imati tako povoljno mišljenje. I tako dalje, krajnje smarajuće. Razlozi za taj pesimizam u pogledu mladih pisaca mi nisu jasni. Knjige napisane za slikare ne podrazumevaju da je verovatno da njihov čitalac može da postane jedino uobraženo mazalo, a ni udžbenici inženjerstva ne počinju upozorenjem studentu da to što je uspeo da napravi skakavca od dve gumice i kutije šibica ne znači da treba da misli da će ikad biti dostojan svoje odabrane profesije.

Možda je istina da samoobmana najčešće uzima oblik verovanja da je čovek u stanju da piše; to ne mogu da kažem. Moje lično iskustvo mi govori da nema nijedne oblasti, u kojoj onaj ko iskreno želi da uči i da obavi dobar posao, može da načini ogromne korake za veoma kratko vreme. Zato ću ovu knjigu pisati za one koji su potpuno iskreni, koji veruju da će im njihov zdrav razum i inteligencija omogućiti da nauče elemente rečenice i strukture paragrafa, koji već shvataju da su, kada su se poduhvatili pisanja, preuzeli obavezu prema svojim čitaocima da pišu najbolje što mogu, koji su iskoristili (a i dalje koriste) sve prilike da prouče majstore engleske proze i koji su sebi za cilj postavili visok nivo i neprekidno se trude da ga dostignu.

Možda sam samo zahvaljujući tome što sam izuzetno srećna, srela mnogo više pisaca za koje ovo važi nego zaludjenih blesavih škrabala. Ali, što je prilično tragično, srela sam nekolicinu osetljivih mladih ljudi i žena koji su, pošto su se suočili sa jednom od prepreka u pisanju koje ćemo uskoro razmotriti, postali gotovo ubeđeni da uopšte nisu podobni za pisanje. U nekim slučajevima bi želja da pišu pobedila poniženje kome su bili izloženi; ali, drugi bi se vratili u život bez kreativnog oduška, nesrećni, osujećeni i nespokojni. Nadam se da će ova

knjiga ubediti neke koji samo što se nisu okanuli pisanja da donesu drugačiju odluku.

Meni lično su se stalno iznova javljale četiri prepreke. Mnogo češće mi se obraćaju za savet u vezi njih, nego za pomoć u konstrukciji priče ili skiciranju likova. Pretpostavljam da svi učitelji slušaju iste žalbe, ali da su, pošto su i sami pisci u praksi, skloni da ih odbace kao nešto što ne spada u njihovu nadležnost, ili da u njima vide dokaz da pometeni učenik nema istinsku sklonost ka pisanju. Pa ipak, baš oni učenici koji su najočiglednije nadareni pate od tih nesposobnosti, a što su senzitivniji, to im rizik izgleda veći. Novinar ili piskaralo koji je u zametku u vama, retko traži bilo kakvu pomoć; on juri za agentima i izdavačima, dok njegove ozbiljnije kolege pate od paklenih muka usled svojih nedostataka. Pa opet su poduke u pisanju najčešće namenjene nemarnim trgovcima prozom, a muke umetnika se odbacuju ili previdaju.

Teškoća da se uopšte piše

Najpre, postoji teškoća da se uopšte piše. Puni, obilni tok koji se mora uspostaviti ako pisac uopšte hoće da se oglasi, naprosto ne počinje. Glupi zaključak pisca da je pogrešio profesiju ukoliko ne može lako da piše - potpuna je besmislica. Ima na tuce razloga za poteškoće koje bi trebalo pretresti pre nego što učitelj s pravom zaključi da ne vidi nikakvu nadu za tog određenog učenika.

Možda je koren te nevolje mladost i smernost. Ponekad je stidljivost ono što blokira taj tok. Često je prepreka posledica pogrešnih shvatanja o pisanju, ili potiče od zbunjenosti ili obzira: početnik možda čeka na božanski plamen za koji je čuo da nepogrešivo plamti i možda veruje da se on može upaliti jedino slučajnom iskrom koja dolazi odozgo. Posebna stvar koju treba da zapazimo upravo ovde je da ova teškoća prethodi svim problemima u pogledu strukture priče ili građenja zple-

ta, i da ukoliko neko može da pomogne piscu da je prevaziđe, verovatno uopšte neće biti potrebe za tehničkim uputstvima.

„Pisac jedne knjige“

Druga, daleko češća prepreka nego što bi laik poverovao, jeste da postoje pisci koji su imali uspeh u početku, ali nisu u stanju da ga ponove. I ovde postoji licemerno objašnjenje koje se nudi kad god se suočimo sa takvom teškoćom: ta vrsta pisca je, uveravaju nas, „pisac jedne knjige”. On je napisao jedan deo svoje autobiografije, rasteretio se od svoje zlovolje prema roditeljima i svojoj okolini, pa pošto se rasteretio, ne može da ponovi svoj podvig. Međutim, sva proza je, u smislu koji se ovde koristi, autobiografska, pa ipak ima srećnih pisaca koji nastavljaju da uobličavaju, rekombinuju i objektiviziraju delove svog iskustva u dugi niz zadovoljavajućih knjiga ili priča. Ne; pisac s pravom može da smatra iznenadni nestanak svoga talenta simptomom bolesti, i uglavnom s pravom može da misli da se ona može izlečiti.

Očigledno je da taj pisac, ukoliko je postigao zaslužen uspeh, već zna nešto, najverovatnije dosta toga, o tehničkoj strani svoje umetnosti. Njegov problem nije u tome, pa nikakvi saveti i uputstva u pogledu tehnike, osim pukim slučajem, neće ukloniti taj zastoj. On je, na neki način, srećniji od početnika koji ne može naučiti da tečno piše, jer je bar pružio dokaz o svojoj sposobnosti da uobličiti reči na upečatljiv način. Ali, njegovo početno nestrpljenje u pogledu toga što nije u stanju da ponovi svoj uspeh može da pređe u obeshrabrenost i postane stvarno očajanje; i usled toga, jedan sjajan pisac može da bude izgubljen.

Povremeni pisac

Treća teškoća je neka vrsta kombinacije prve dve: ima pisaca koji, sa zamorno dugim prekidima, mogu da efikasno pišu. Imala sam učenicu koja je proizvodila po jednu izvrsnu priču

svake godine - što je jedva dovoljno da zadovolji bilo telo, bilo duh. Jalovi periodi bili su mučenje za nju; a svet, dok ne bi mogla ponovo da piše, bio joj je ogromna pustoš. Svaki put kad bi uvidela da nije u stanju da radi, bila je sigurna da nikad više neće moći da ponovi svoj uspeh, i isprva me je gotovo ubedila u to. Ali, ali kada bi proživela taj ciklus od početka do kraja, uvek je ponovo mogla da piše i pisala je dobro.

I ovde nikakvo tehničko uputstvo ne može da priđe toj teškoći. Kada se oni koji pate od takvih tišina u kojima izgleda kao da se ne javlja nikakva ideja, da nijedna rečenica ne izbija neodoljivo na površinu uma, jednom oslobode te začaranosti, mogu da pišu kao pravi umetnici i majstori. Učitelj-konsultant mora da stvori jasnu ideju o korenu tog problema i da ih posavetuje u skladu sa tim. A opet, možda u osnovi tog problema stoji nekakva predstava da treba čekati bljesak munje inspiracije. Često je ona posledica takvih ideala savršenstva koji teško mogu da podnesu svetlost dana. Ponekad, ali retko, deluje neka vrsta povredljive sujete koja ne želi da rizikuje nikakvo odbijanje, pa zato neće dopustiti da se preduzme bilo šta što unapred nije sigurno da će biti prihvaćeno.

Neravnomeran pisac

Četvrta teškoća zapravo ima tehnički aspekt: to je nesposobnost da se priča, živo, ali nesavršeno doživljena, dovede do uspešnog kraja. Pisci koji se žale na ovo često su u stanju da dobro započnu priču, ali uviđaju da im nakon nekoliko strana izmiče kontroli. Ili, oni će napisati dobru priču toliko suvo i škrto da će sve njene vrline biti izgubljene. Povremeno oni ne mogu da na odgovarajući način motivišu središnje zbivanje, pa priča nije ubedljiva.

Sasvim je tačno da se onima koji se nađu u ovakvom procesu može mnogo pomoći učenjem o strukturi, o raznim oblicima koje može da uzme priča, o bezazlenim “trikovima profesije”

koji će pomoći da priča premosti prepreku. Ali, čak i ovde se prava teškoća uvrežila davno pre nego što je u pitanje došla forma priče. Autor nema neophodno samopouzdanje da dobro iznese svoju ideju, ili je suviše neiskusna da bi znao kako bi se njegovi karakteri ponašali u stvarnom životu, ili je suviše stidljiv da bi pisao onoliko potpuno i emocionalno koliko je potrebno da bi njegova priča oživela. Piscu koji izbacuje, jednu za drugom, slabe, zbrkane ili naprečac ispričane priče, očigledno je potrebno nešto više nego da neko kritički pregleda njegove rukopise. [to je pre moguće, on mora da nauči da veruje sopstvenom osećanju za priču i da se opusti dok priča, sve dok ne nauči da koristi sigurni, umešni manir čoveka koji je majstor u svojoj struci. Zato se čak i ova dilema, na kraju krajeva, svodi na problem u piščevoj ličnosti, a ne na nedostatak u njegovoj tehničkoj opremljenosti.

Teškoće nisu u tehničkoj opremljenosti

To su četiri teškoće koje se najčešće sreću na početku stvaralačkog života jednog pisca. Gotovo svi koji kupuju knjige o pisanju proze ili pohađaju časove o veštini kratke priče imaju ovaj ili onaj od pomenutih problema i sve dok ih ne prevaziđu, neće moći da imaju mnogo koristi od tehničke obuke, koja će im kasnije biti tako dragocena. Povremeno, atmosfera u učionici dovoljno podstakne pisce da stvaraju priče tokom kursa; ali, oni prestaju da pišu onog trenutka kada taj podsticaj nestane. Zapanjujući broj onih koji zaista žarko žele da pišu nije u stanju čak ni da obradi zadatu temu, pa ipak se s nadom ponovo pojavljuju na časovima, ponekad godinu za godinom. Oni očigledno traže pomoć koja im se ne ukazuje; i očigledno su iskreni - spremni da ulože koliko god je potrebno vremena, napora i novca da bi isplivali sa časova za novajlije i one koji čeznu da postanu pisci, i zauzeli mesto među produktivnim umetnicima.